

ערכים ומדות בנביאים ראשונים – ספר מלכים ב'

בחסדי הי"ת – יצחק עמראני

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק	המידה/הערך
<p>אחזיה שלח לשאול על מצבו לאלהי עקרון. בכך זלזל ברבים בכבוד ה'. ה' רואה בכך עברה חמורה ומעניש אותו במיתה. העברה של אחזיה נזכרת בפרקנו שלש פעמים, אף שלאחר הפעם הראשונה, ניתן היה להסתפק בניסוח מקוצר, כדי להראות עד כמה חמורה העברה ועד כמה חמור העונש לאחזיה שבא בעקבותיה</p>	<p>וַיִּפֹּל אַחְזִיָּה בְּעַד הַשִּׁבְכָה, בְּעֵלְיָתוֹ אֲשֶׁר בְּשִׁמְרוֹן וַיַּחַל; וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם לְכוּ דַרְשׁוּ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן, אִם אַחֲזִיָּה, מִחֲלֵי זֶה. וַיִּמְלֹאךָ ה' דָּבָר אֶל אֱלֹהֵי הַתְּשֻׁבִי, קוֹם עֲלֵה לְקִרְאֹת מַלְאָכֵי מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן; וַדַּבֵּר אֲלֵהֶם הַמַּבְלִי אֵין אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל, אַתֶּם הַלְכִים לְדַרְשׁ בְּבַעַל זְבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן וְלָכוּ, כִּי אָמַר ה' הַמָּטָה אֲשֶׁר עָלִיתָ שָׁם לֹא תֵרַד מִמֶּנָּה, כִּי מוֹת תָּמוּת; וַיִּלַּךְ אֱלֹהֵהּ... וַיָּמַת כַּדָּבָר ה' אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵיוֹ"</p>	<p>חילול ה' – עונש מוות</p> <p>א: ב-ד, ז</p>
<p>כנגד חילול ה' שגרם אחזיה, נגרם קדוש ה' על ידי הפגיעה הקשה של ה' בשליחי המלך אל אליהו: שתי קבוצות של חמשים איש, כל אחת עם השר שלה, מתו על ידי אש שירדה מהשמים בדבר אליהו.</p>	<p>"וַיִּשְׁלַח אֱלֹהֵי שָׂר חַמְשִׁים, וַחֲמִשָּׁיו; וַיַּעַל אֱלֹהֵי, וַהֲנִיחָה יֹשֵׁב עַל-רֹאשׁ הַהָר, וַיִּדְבַּר אֱלֹהֵי, אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ דָּבָר רָדָה. וַיַּעֲנֶה אֱלֹהֵיו, וַיִּדְבַּר אֶל שָׂר הַחֲמִשִּׁים, וְאִם אִישׁ אֱלֹהִים אָנִי, תֵרַד אֶשׁ מִן-הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֹתְךָ וְאֶת חֲמִשָּׁיךָ; וְתֵרַד אֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, וְתֹאכַל אֹתוֹ וְאֶת חֲמִשָּׁיו. וְכוּ"</p>	<p>קידוש ה' לעיני כל</p> <p>א: ט-יד</p>
<p>אלישע שומר בסוד את דבר עליית אליהו העתידה בו ביום. המשנה במסכת אבות (ב:ה) אומרת: "ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע, שסופו להישמע". כלומר, אל תקדים לומר דבר לאחרים, גם אם הוא אמור להיוודע להם, מאוחר יותר</p>	<p>"וַיִּצְאוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בֵּית אֵל, אֶל-אֱלִישָׁע, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, הִנְדַּעְתָּ כִּי הַיּוֹם ה' לִקַּח אֶת אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשְׁךָ; וַיֹּאמֶר גַּם אָנִי יַדְעָתִי, הַחֲשׂוּ"</p>	<p>שמירה על סוד</p> <p>ב:ג</p>

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
ברוחניות, אין להסתפק במועט	ב:ט "וַיְהִי כְעֵבְרָם, וְאֵלֵיהֶוּ אָמַר אֵל אֱלִישֶׁע שְׁאַל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ בְטָרָם אֶלְקַח מֵעַמְךָ; וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע, וַיְהִי נָא פִי שְׁנַיִם בְּרוּחְךָ אֵלַי"	חז"ל לימדו אותנו להסתפק במועט ואף אמרו (אבות, ד:א): "איזהו עשיר? השמח בחלקו". הדברים אמורים בעניינים חומריים, אך ברוחניות יש ללמוד מאלישע לבקש ולצפות ליותר, ואף לפי שניים מהרב.
הרב חשוב לתלמיד כאב	ב: יא-יב "וַיַּעַל אֵלֵיהֶוּ בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם. וְאֱלִישֶׁע רָאָה, וְהוּא מִצַּעַק אָבִי אָבִי רַכָּב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו,"	כבר בתורה מצאנו שבני משה חשובים כבני אהרן: "אלה תולדות אהרן ומשה" (במדבר, ג:א) כי אהרן לימדם תורה. ועל פסוק זה אמר ר' שמואל בר נחמני (בסנהדרין יט): "כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו"
עמידה על כבוד הנביא	ג:יד "וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע, חִי-הִ' צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לְפָנָיו, כִּי לֹוִלִי פָנִי יְהוֹשִׁפֵט מְלֶכֶךְ יְהוּדָה, אֲנִי נִשְׂא אִם אֲבִיט אֵלֶיךָ, וְאִם אֶרְאֶךָ"	הנביא אלישע נענה לבקשת יהושפט מלך יהודה, אך אומר במפורש למלך ישראל שאין ראוי להענות לו, כי פנה לנביאי שקר ועליו למצוא מענה לבקשתו אצל "נביאי אביך" או "נביאי אמך"
נבואה מתוך שמחה	ג:טו "וַעֲתָהּ, קָחוּ לִי מִנְּגֹן; וַהֲיָה כְּנִגֹן הַמִּנְּגֹן, וַתְּהִי עֲלֵיו יָד הַ' "	השמחה היא אחד התנאים לקבלת הנבואה כדברי הרמב"ם ז"ל (יסודי התורה, ז:ח): "שְׂאִין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָלוֹת, אֲלֵא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה. לְפִיכֵן בְּנֵי הַנְּבִיאִים, לְפָנֵיהֶם נִבֵּל וַתֵּף וְחִלִּיל וְכַנּוּר, וְהֵם מְבַקְשִׁים הַנְּבוּאָה"
"אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין"	ד:ד "וּבָאת, וְסָגַרְתְּ הַדָּלֶת בְּעַדְךָ וּבַעַד בְּנִיךָ, וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל הַכְּלִים הָאֵלֶּה; וְהִמְלֵא, תְּסִיעֵי"	אלישע הנביא הורה לאשה לנהוג בצניעות בענין מילוי הכלים בשמן. גם חז"ל לימדונו ש"אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין", כי ככל שהדבר לא נמדד הוא יותר רוחני וחלה עליו הברכה

המידה/הערך	המקור פרק ופסוק	הרחבה/הערות
דרכי צניעות	ד: יג, טו " וַיֹּאמֶר לוֹ, אָמַר נָא אֵלַיָּהּ הֲנִי חַרְדַּת אֲלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת, מִה לַעֲשׂוֹת לָךְ וְכוּ' וַיֹּאמֶר, קִרְא-לָהּ; וַיִּקְרָא לָהּ וַתַּעֲמִד בַּפֶּתַח "	א. אלישע שואל את האשה באמצעות משרתו. ב. כשהיא מתבקשת לבא אליו, היא עומדת בפתח ולא נכנסת.
קידוש ה' של נערה בשבי	ה: ב-ג " וַאֲרַם יָצְאוּ גְדוּדִים, וַיָּשׁוּבוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נֶעְרָה קַטְנָה; וַתְּהִי לַפְּנֵי אִשְׁתּוֹ נַעֲמָן. וַתֹּאמֶר אֶל-גְּבֵרֶתָהּ, אַחְלֵי אֲדֹנָי, לַפְּנֵי הַנְּבִיא אֲשֶׁר בְּשַׁמְרוֹן; אִזּוּ יֹאסֹף אֹתוֹ מִצָּרְעָתוֹ "	גם בהיותה בשבי בארץ נכר, לא שכחה הנערה את עמה וגילתה גאווה יהודית בהציעה לגברתה לפנות לנביא ישראל, שירפא את צרעת נעמן.
קידוש ה' בתגובה של אלישע בענין הטפול בנעמן	ה:ח " וַיְהִי כִשְׁמַע אֲלִישַׁע אִישׁ הָאֵלֹהִים, כִּי קָרַע מְלֶכֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת בְּגָדָיו, וַיִּשְׁלַח אֶל הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר, לְמָה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ; וְבֵא נָא אֵלַי וַיֵּדַע, כִּי יֵשׁ נְבִיא בְּיִשְׂרָאֵל. "	אלישע נוהג באומץ בתגובתו למלך ישראל.(הוא מופיע כאן בתואר "איש האלהים" לעומת התואר "מלך ישראל", להדגיש את המקום ממנו מדבר אלישע) הוא בטוח בהשגחת ה' שיהיה בעזרו בענין הטפול בצרעת נעמן. אדרבה הוא רואה בכך הזדמנות לקדש את ה' ולגלות לעיני העמים את כוחו של ה'
הכרה בה' בפי גוי	ה:טו " וַיָּשָׁב אֶל-אִישׁ הָאֵלֹהִים הוּא וְכָל-מַחְנֵהוּ, וַיָּבֵא וַיַּעֲמֵד לַפְּנֵי, וַיֹּאמֶר הֲנִי נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל-הָאָרֶץ, כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל, "	נעמן מודה לאלישע על ריפוי ומכריז על הכרתו בגדלות ה'. זהו קידוש ה' גדול שנעשה בזכות אלישע.
קידוש ה' בהתנהגות אלישע	ה:טז " וַיֹּאמֶר, חִי-הִ' אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לַפְּנֵי אִם אֶקַּח; וַיִּפְצַר בּוֹ לְקַחְתִּי, וַיִּמְאַן "	הנביא אלישע מסרב לקבל מתנה מנעמן למרות הפצרותיו של נעמן
חילול ה' על ידי גחזי	ה: כ-כד וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי, נַעַר אֲלִישַׁע אִישׁ הָאֵלֹהִים, הֲנִי חֲשָׁךְ אֲדֹנָי אֶת נַעֲמָן הָאֶרְמִי הַזֶּה, מִקַּחַת מִיָּדוֹ אֶת אֲשֶׁר הֵבִיא; חִי הִ' כִּי אִם רָצִיתִי אַחֲרָיו, וְלִקְחֹתִי מֵאִתּוֹ מְאוּמָה. וַיִּרְדֹּף גִּיחֲזִי אַחֲרָי נַעֲמָן וְכוּ' "	גחזי לא עומד בפתוי החומרי ועל חשבון חילול ה' ודבר שקר רץ אחר נעמן ומבקש בשם אלישע תמורה...

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
אלישע גוזר על גחזי עונש צרעת, מדה כנגד מדה, על חילול ה' שגרם בבקשו מנעמן תמורה לריפוי מצרעתו, במיוחד אחר סרובו של אלישע לקבל ובכך קידש את ה' בפני נעמן	" וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ, וּבְזָרְעֶךָ לְעוֹלָם; וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מִצְרַע כְּשֶׁלֶג."		ה:כז מדה כנגד מדה
אלישע בכוחו הנבואי הביא לבהלת עבדי מלך ארם שנשלחו לתפוס אותו ולשבותו. הם הוכו בסנוורים וכשנפקחו עיניהם גילו שהם בשומרון לפני מלך ישראל. המלך, כמובן, רצה להכותם בהיותם אויביו, אך אלישע מנעו באמרו שאין זו שעת מלחמה שבה יכול הוא לפגוע באויב, אלא הם נפלו לידו בדרך נס. אדרבה צווה להאכילם ולשלחם לארצם	" וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֱלִישָׁע, כִּרְאִיתוּ אוֹתָם: הֲאֵפֶה אֵפֶה, אָבִי וַיֹּאמֶר לֹא תִכֶּה, הֲאֲשֶׁר שְׁבִית בְּחֶרֶבְךָ וּבְקִשְׁתְּךָ אֶתְּהַ מִכָּה; שִׁים לֶחֶם וּמַיִם לִפְנֵיהֶם, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, וַיֵּלְכוּ אֶל-אֲדַנְיָהִם. וַיִּכְרַח לֶחֶם כֶּרֶחַ גְּדוֹלָה, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, וַיִּשְׁלַח־ם, וַיֵּלְכוּ אֶל-אֲדַנְיָהִם; וְלֹא-יָסֹפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אָרֶם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל."		ו: כא-כג הגינות גם כלפי האויב
ארבעת המצורעים שהו מחוץ למחנה כהלכות צרעת, אך בגלותם כי צבא ארם נטש את מחנהו ויש כאן בשורה לכל ישראל לשבירת הרעב, התעוררו ללכת ולבשר לעם	" וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לֹא כֵן אֲנַחְנוּ עֹשִׂים, הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם בְּשִׁרְהָ הוּא, וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׂים וְחֹכְנֵינוּ עַד אֹרֶן הַבְּקָר, וּמִצְאָנוּ עוֹוֹן; וְעַתָּה לָכוּ וְנִבְאֶה, וְנִגְיֶדְהָ בֵּית הַמֶּלֶךְ וְכוּ' "		ז:ט-י דאגה לכלל גם מתוך מצוקה
השליש לא האמין לדבר הנביא אלישע שתהיה ברכה בתבואה. הנביא הודיע לו כי ענשו יהיה שלא יזכה לראות בישועת ה', בנס התבואה וכך היה, בחינת "מדה כנגד מדה". ספור השליש מובא כאן, כמו ספורים רבים אחרים, ללמדנו עוד סעיף ביראת שמים-אמונת חכמים! אם נביא אומר משהו, חייבים להאמין לו (אם נביא אמת הוא)	" וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל יָדוֹ, עַל הַשָּׂעַר, וַיִּרְמְסוּהוּ הָעָם בַּשָּׂעַר, וַיָּמָת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר דִּבֶּר, בְּרִדַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו. וַיְהִי, כְּדִבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֶל-הַמֶּלֶךְ, לֵאמֹר: סִאתִים שְׂעָרִים בְּשֶׁקֶל, וְסֵאֶה-סֵלֶת בְּשֶׁקֶל, יִהְיֶה קֶעַת מְחָר, בַּשָּׂעַר שְׁמֵרוֹן. וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֶת-אִישׁ הָאֱלֹהִים, וַיֹּאמֶר, וַהֲנֵה הִ' עֹשֶׂה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם, הִיחִיָּה כְּדִבֶּר הַזֶּה; וַיֹּאמֶר, הֲנֵן רֹאֵה בְּעֵינַיִךְ, וּמִשָּׁם, לֹא תֹאכַל. וַיְהִי לוֹ, כֵּן; וַיִּרְמְסוּ אוֹתוֹ הָעָם בַּשָּׂעַר, וַיָּמָת."		ז:יז-כ מדה כנגד מדה על חוסר אמונה

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
<p>סמוך ממש לזעקת האשה השונמית בפני אלישע על חלקת השדה שנגזלה ממנה, מספר גחזי למלך (במקום אחר) על אלישע שהחיה את בנה של האשה, בתוך סיפור שאר נפלאותיו של אלישע. מיד, כמובן, ציוה המלך להחזיר לה את גזילתה</p>	<p>”וַיְהִי, מִקְצֵה שְׁבַע שָׁנִים, וַתָּשָׁב הָאִשָּׁה, מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים; וַתֵּצֵא לְעֶקֶק אֶל הַמֶּלֶךְ, אֶל בֵּיתָהּ וְאֶל שָׂדֶה. וְהַמֶּלֶךְ, מְדַבֵּר אֶל גַּחְזִי, נַעַר אִישׁ הַאֵילָהִים, לֵאמֹר: סִפְרָה נָא לִי, אֵת כָּל הַגְּדֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֵלִישָׁע. וַיְהִי הוּא מְסַפֵּר לַמֶּלֶךְ, אֵת אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵת הַמֶּת, וְהִנֵּה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵת בְּנָהּ צֹעֲקָת אֶל הַמֶּלֶךְ, עַל בֵּיתָהּ וְעַל שָׂדֶה; וַיֹּאמֶר גַּחְזִי, אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ זֹאת הָאִשָּׁה, וְזֶה-בְּנָהּ אֲשֶׁר הֵחִיָּה אֵלִישָׁע. וַיִּשְׁאַל הַמֶּלֶךְ לְאִשָּׁה, וַתִּסְפֹּר לוֹ; וַיִּתֵּן לָהּ הַמֶּלֶךְ סָרִיס אֶחָד לֵאמֹר, הָשִׁיב אֵת-כָּל-אֲשֶׁר-לָהּ וְאֵת כָּל-תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה, מִיּוֹם עֲזָבָה אֵת הָאֶרֶץ, וְעַד עַתָּה.”</p>	<p>ח:ג-ו</p>	<p>השגחה פרטית גלויה</p>
<p>אחאב ואיזבל נענשו על מעשיהם הרעים בנבואת אליהו הנביא: "והכרתי לאחאב משתין בקיר, ועצור ועזוב בישראל... וגם- לאיזבל--דבר ה', לאמר: הכלבים יאכלו את-איזבל, בחל יזרעאל..." (מלכים א', כא:כא-כד) העונש התקיים על ידי יהוא. יהוא הרג גם את שבעים בני אחאב ואת בני אחזיהו, נכדי אחאב, והכריז שבכך מתקיימת נבואת אליהו בדבר עונש בית אחאב</p>	<p>וַיֹּאמֶר לוֹ, כֹּה אָמַר ה' אֵילֵהִי יִשְׂרָאֵל, מִשְׁחַתִּיךָ לַמֶּלֶךְ אֶל עַם ה', אֶל יִשְׂרָאֵל. וְהִפִּיתִה אֵת בֵּית אַחְאָב אֲדָנִיךָ; וְנִקְמְתִי דָמַי עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים, וְדָמַי כָּל עֲבָדֵי ה' מִיַּד אִיזָבֵל. וְאַבְדְּ כָל-בֵּית אַחְאָב; וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מִשְׁתִּין בְּקִיר, וְעִצּוֹר וְעִזּוֹב בְּיִשְׂרָאֵל. וְנָתַתִּי אֵת בֵּית אַחְאָב, כְּבֵית יָרְבֵּעַם בֶּן נֶבֶט, וְכַבִּית בְּעֶשָׂא בֶן אַחִיָּה. וְאֵת אִיזָבֵל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים, בְּחֶלֶק יִזְרְעֵאל וְאִין קִבְרָ”</p>	<p>פרק ט:א-יב</p>	<p>”גומל לרשע-רע כרשעתו”</p>

הרחבה/הערות	המקור פרק ופסוק		המידה/הערך
<p>שליחי חזקיה המלך שבו אליו קרועי בגדים על הדברים הקשים ששמעו מרבשקה: דברי כפירה בה' ודברים קשים העתידים לבא, חלילה, על ישראל. גם חזקיה קרע בגדיו בשמעו את הדברים הקשים. כך גם נהגו יעקב אבינו, יהושע ואחרים בשמעם בשורות קשות</p>	<p>וַיָּבֵא אֱלִיקִים בֶּן חֲלֻקָּיָה אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וְשִׁבְנָא הַסֹּפֵר וַיֹּאחַז בֶּן אֶסָף הַמְזִכִּיר, אֶל חֲזַקְיָהוּ קְרוּעֵי בְּגָדִים; וַיִּגְדּוּ לוֹ דְבָרֵי רַב־שָׁקָה. וַיְהִי כִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ, וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו; וַיִּתְפַּס בְּשָׁקוֹ."</p>	<p>יח:לו יט:א</p>	<p>קריעת בגדים לאות צער על בשורות קשות</p>
<p>למרות מצוקתו הקשה מבקש חזקיה בתפלתו את ישועת ישראל מיד אשור, כדי לקדש את שם ה' בעיני הגויים</p>	<p>וַיַּעֲתָה ה' אֵלֵהֶינּוּ, הוֹשִׁיעֵנו נָא מִיָּדוֹ; וַיִּדְעוּ כָּל-מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ, כִּי אַתָּה ה' אֱלֹהִים לְבַדָּךְ!"</p>	<p>יט:יט</p>	<p>הושעת ישראל – קידוש ה' בכל העולם!</p>